

УДК 342+378

DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2021-72-39-47>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

© Варич О. П.¹, Савохіна М. В.²

Українська інженерно-педагогічна академія¹
Національний фармацевтичний університет²

Інформація про авторів

Варич Оксана Петрівна, ORCID: 0000-0003-0340-8952; varoks555@gmail.com; старший викладач кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти; кафедри краєзнавчо-туристичної роботи, соціальних і гуманітарних наук; Українська інженерно-педагогічна академія; вул. Університетська 16, м. Харків, 61003, Україна.

Савохіна Марина Володимирівна, ORCID: 0000-0002-0143-9707; marinadoc10@gmail.com; кандидат медичних наук, доцент кафедри фармакотерапії; Національний фармацевтичний університет; вулиця Пушкінська, 53, Харків, Харківська область, 61002, Україна.

У роботі розглядаються питання формалізації правових норм, направлених на регулювання внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти, через систему локальних актів конкретних закладів вищої освіти. Зокрема, проаналізовано нормативно-правові акти, які носять загальний характер стосовно регулювання цього питання, а саме ЗУ «Про освіту», ЗУ «Про вищу освіту», Положення про акредитацію освітніх програм, за якими відбувається підготовка здобувачів вищої освіти, Постанову КМУ «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності».

Суттєва увага приділяється дослідженню ролі Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти в процесі формування системи забезпечення якості вищої освіти, зокрема через прийняття відповідних нормативно-правових актів, необхідність затвердження яких чітко зазначена в освітніх законах. Надається аналіз прогалин у нормативному регулюванні на рівні реалізації повноважень НАЗЯВО.

Питання локального регулювання функціонування внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти розглядаються більш детально. По-перше, проаналізовані складові ВСЗЯВО, які викладено в законі «Про вищу освіту». Виявлені певні розбіжності в термінологічному вираженні компонентів внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти з практикою організації освітнього процесу в закладах вищої освіти. Має місце неспівпадіння певних правових категорій, що призводить до неточності в їх вираженні та неоднозначному розумінню на рівні конкретних закладів вищої освіти. По-друге, детально розглядаються правові підходи конкретних закладів освіти до процесу нормативного регулювання зазначеної групи суспільних відносин на локальному рівні. У рамках кожного компоненту ВСЗЯВО виокремлені конкретні типи нормативно-правових актів, які закріплюють правові норми. Виявлені певні проблеми змістовного характеру локальних НПА, їх неузгодженість між собою, завелика кількість для регулювання одного і того ж самого питання. Проаналізовані ключові проблеми в процесі застосування правових технологій, а саме: відсутність системного підходу до створення локальних нормативно-правових актів, відсутність висококваліфікованих професіоналів, які мають компетентності у сфері розробки правових актів.

Ключові слова: нормативно-правове регулювання, внутрішня система забезпечення якості вищої освіти, моніторинг освітніх програм, принципи забезпечення якості вищої освіти.

O. Varych, M. Savokhina "Legal limits of the autonomy of institutions of higher education in the formation of educational programs".

The paper considers the issues of formalization of legal norms aimed at regulating the internal quality assurance system of higher education through a system of local acts of specific higher education institutions. In particular, the normative legal acts of general nature concerning the regulation of this issue are analyzed, namely the Law "On Education", the Law "On Higher Education", the Regulations on Accreditation of Educational Programs for Training Higher Education Applicants, the Resolution of the Cabinet of Ministers "On Approval of the License Conditions for Educational Activities".

Significant attention is paid to studying the role of the National Agency for Quality Assurance in Higher Education in the process of forming a quality assurance system for higher education, in particular through the adoption of relevant regulations, the need for approval of which is clearly stated in the laws on

education. An analysis of the gaps in normative regulations at the level of realization of powers of the Agency (NAZYAVO) is provided.

Issues of local regulation of the internal quality assurance system of higher education are considered in more detail. First, the components of the system (VSZYAVO), which are set out in the law “On Higher Education”, are analyzed. There are some differences between the terminological expression of the components of the internal quality assurance system of higher education and the practice of organizing the educational process in higher education institutions. There is a discrepancy between certain legal categories, which leads to inaccuracies in their expression and ambiguous understanding at the level of specific higher education institutions. Secondly, the legal approaches of specific education institutions to the process of normative regulation of this group of public relations at the local level are considered in detail. Within each component of the internal quality assurance system (VSZYAVO) specific types of normative-legal acts, which fix legal norms, are allocated. Certain problems of substantive nature of local NLAs are revealed, as well as their inconsistency with each other, and the existence of quite a lot of them to regulate one and the same issue. The key problems in the process of application of legal technologies are analyzed, namely the lack of a systematic approach to the creation of local regulations, the lack of highly qualified professionals who are competent enough to develop legal acts.

Keywords: normative-legal regulation, internal system of quality assurance of higher education, monitoring of educational programs, principles of quality assurance of higher education.

Актуальність дослідження і постановка проблеми. Процеси зміни та адаптації освітнього законодавства передбачають необхідність удосконалення локальних нормативно-правових актів конкретних закладів вищої освіти. Внутрішня система забезпечення якості вищої освіти має розглядатися не лише як елемент реалізації автономії закладів вищої освіти, її ефективне формування та реалізація повинна сприяти підвищенню статусу самого ЗВО та національної вищої освіти в цілому.

Крім концептуальних підходів до формування внутрішньої системи забезпечення вищої освіти, існують суто практичні аспекти формалізації правових норм на локальному рівні. Реальність зазначених проблем обумовлена відсутністю ефективних технологій правового нормування правил поведінки в закладах вищої освіти, низькою правовою культурою учасників освітнього процесу, відсутністю чітко регламентованої позиції законодавця щодо вимог до форми та змісту різноманітних положень, інструкцій та правил, через призму яких відображаються рішення конкретних органів управління в закладах вищої освіти.

Освітнє право – це та галузь законодавства, в якій відбуваються бурхливі процеси зміни правових підходів до регулювання цієї групи суспільних відносин, водночас також спостерігається відсутність висококваліфікованих фахівців, здатних сформулювати стратегічні підходи до формування всього масиву законодавства та окреслити тактичні заходи щодо практичної

трансформації правових норм в галузі освіти на локальному рівні. Внутрішня система забезпечення якості вищої освіти не є винятком із загальних тенденцій і потребує більш ретельних науково-теоретичних та практичних досліджень для вдосконалення нормативно-правового регулювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Внутрішня система забезпечення якості вищої освіти є обов'язковим елементом функціонування закладу вищої освіти. Не дивлячись на певний проміжок часу, який пройшов із моменту прийняття основних законодавчих актів освітнього законодавства та певні позитивні зрушення в процесі нормативного регулювання цього питання, відсутність теоретико-практичних досліджень у цій сфері є досить значною.

Більшість досліджень стосуються якості вищої освіти як основної категорії освітньої діяльності закладів освіти. Критеріям і показникам якості освіти у ЗВО присвячено дослідження Анненкової І.П. Автор аналізує процес формування основних критеріїв, які дозволяють проаналізувати ефективність функціонування системи освіти як якісного комплексу.

Питання нормативно-правового регулювання якості вищої освіти розглянуто колективом авторів Національної академії педагогічних наук України та Університету менеджменту України – Волощенко-Віслобокова О., Кириченко М., Отич О., Отамась І., Муляр Г. при розробці навчального посібника «Якість вищої освіти: теорія і практика» через призму аналізу правових

аспектів ліцензування та акредитації освітньої діяльності, інституційних підходів до регулювання якості вищої освіти, висвітлення питань нормативно-правового регулювання реалізації принципу академічної доброчесності.

Проблеми акредитації освітніх програм на рівні нормативно-правового регулювання розглядалися такими авторами як Папич О., Ковтунець В.

Теоретико-правові аспекти поняття «нормативно-правове регулювання» досить детально розглянуті Криштановичем М. через призму регулювання питань національної безпеки нашої країни.

Мета дослідження – аналіз нормативно-правового регулювання внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти та окреслення основних напрямків трансформації положень законодавчих актів у систему локально-правового регулювання конкретного закладу вищої освіти.

Предмет дослідження – освітнє законодавство та локальні нормативно-правові акти, які регулюють внутрішню систему забезпечення якості вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Внутрішня система забезпечення якості вищої освіти (ВСЗЯВО) є елементом, який визначає статус ЗВО, а також впливає на процес акредитації освітніх програм.

Питання вивчення нормативно-правового регулювання цієї групи суспільних відносин передбачає аналіз як законодавчих актів освітнього законодавства, так і локальних положень, що визначають процес формування внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти. Основний вплив на механізми нормативної актуалізації зазначеної сфери має процес реалізації принципу автономії закладів вищої освіти. Більшість процедур та заходів, які мають бути реалізовані ЗВО в рамках внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти, є складовими елементами автономії і, відповідно, мають бути відображені в локальних нормативно-правових актах. Тому процес аналізу локальної нормативно-правової бази з цього питання є обов'язковим елементом нашого дослідження.

Мета нормативно-правового регулювання ВСЗЯВО – це формування ефективної системи на рівні кожного ЗВО та через її функціонування підвищення змісту освіти в інтересах всіх учасників освітнього процесу. *Під нормативно-правовим регулюванням ВСЗЯВО* розуміють здійснення визначеного нормативно-правовими актами

контролю з боку органів забезпечення якості вищої освіти та органів управління ЗВО за відповідністю реальних умов здійснення освітньої діяльності та формування запланованих у освітніх програмах результатів навчання вимогам законодавчих актів та освітніх національних або міжнародних стандартів, включаючи професійні стандарти, а також реальним інтересам учасників освітнього процесу і суспільства в цілому.

При цьому позиція законодавця виражена через імперативну норму, яка зобов'язує заклади вищої освіти застосовувати певні процедури і заходи, що забезпечують формування внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти. До таких процедур і заходів відносяться такі:

✓ вираження через правові приписи основних принципів та процедур ЗЯВО;

✓ наявність локальних положень, які визначають процедуру моніторингу та перегляду діючих у ЗВО освітньо-професійних та освітньо-наукових програм;

✓ забезпечення прозорості процедури щорічного оцінювання учасників освітнього процесу та наявність інформаційних ресурсів для оприлюднення зазначених результатів;

✓ створення належних умов для підвищення кваліфікації науково-педагогічними та педагогічними працівниками;

✓ забезпечення ресурсної бази для ефективної організації освітнього процесу за всіма освітньо-професійними та освітньо-науковими програмами;

✓ необхідність впровадження в систему управління освітнім процесом ефективних інформаційних систем;

✓ дотримання вимог законодавства про публічність інформації, а саме про освітні програми, ступені вищої освіти та відповідні кваліфікації;

✓ створення єдиної системи реалізації принципу академічної доброчесності та запобігання і протидії академічному плагіату.

Таким чином, усі зазначені напрямки формування внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти потребують формалізації через прийняття локальних нормативно-правових актів, які б визначали загальні підходи на рівні конкретного закладу вищої освіти.

Реальність нормативно-правового регулювання ВСЗЯВО дещо відрізняється від ідеальної картини, викладеної в освітніх законах та нормативно-правових актах Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Перша проблема полягає

у відсутності чіткої термінологічної бази в рамках регулювання зазначеної групи суспільних відносин. Більшість закладів вищої освіти формують своє внутрішнє законодавство з цього питання або шляхом дубляжу вже прийнятих іншими ЗВО нормативно-правових актів, або шляхом дубляжу положень законів та підзаконних нормативно-правових актів. Така позиція ЗВО не сприяє уточненню або створенню основних термінологічних категорій, а лише поглиблює формальний підхід до вирішення задекларованої проблеми.

Друга проблема полягає у відсутності кваліфікованих юристів на рівні закладів вищої освіти, які б мали навички систематизації та узгодження правових підходів до регулювання вузьких напрямків освітньої діяльності в різних локальних нормативних актах. Тобто в рамках вирішення певної проблеми, яка виникає в процесі надання освітніх послуг закладом вищої освіти, приймається певний пакет локальних документів, при цьому жодних спроб проаналізувати відповідність положень нових локальних НПА вже діючим положенням, які опосередковано регулюють тотожну групу освітніх проблем, не відбувається. Це призводить до виникнення зайвого масиву правових норм, які входять у протиріччя одна з одною.

Питання систематизації та узгодження норм освітнього законодавства, яке забезпечує нормативне регулювання внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти, також стоїть досить гостро. Загальним законом освітнього законодавства є Закон України «Про освіту», який надає розширене викладення складових внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Зазначений перелік не є вичерпним, має бути деталізований через призму спеціальних законів. Певну проблему в закладах вищої освіти викликає відсутність вичерпного переліку процедур та заходів, які використовуються в процесі формування ВСЗЯВО. З одного боку, заклади вищої освіти зобов'язані відобразити всі зазначені процедури у власних локальних нормативно-правових актах, з іншого боку, запропонований перелік не є завершеним, і, відповідно, це призводить до можливості маніпулювання з боку контролюючих органів.

Згідно з законом України «Про вищу освіту», органом, який формує вимоги стосовно внутрішньої системи забезпечення якості вищої школи, є Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. В аб.2 п.2 ст.16 зазначеного

закону чітко вказано, що НАЗЯВО перевіряє внутрішню систему забезпечення якості вищої освіти на предмет її відповідності *Вимогам до системи забезпечення якості вищої освіти*, які мають бути затверджені безпосередньо агентством. Сьогодні єдиного нормативно-правового акту, який би вирішував зазначене питання, прийнятого Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, не існує. У рамках регулювання зазначеного питання НАЗЯВО пропонує рекомендації та модельні положення, які діють у топових закладах вищої освіти, а такий підхід не відповідає положенням законодавства і потребує додаткової регламентації.

Додаткового дослідження потребує вплив міжнародних рекомендацій на створення простору якісної вищої освіти та їх обов'язковість до застосування. Аналіз ЗУ «Про освіту» та ЗУ «Про вищу освіту» дозволяє зробити висновок про необхідність враховувати підходи до якості вищої освіти, викладені в Стандартах та рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. Знання положень зазначеного документу є обов'язком експертів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти в процесі проведення експертизи освітніх програм, який закріплено в Положенні про акредитацію освітніх програм. Таким чином, на рівні національного законодавства закріплена необхідність врахування положень міжнародних актів.

Порядок формування внутрішнього нормативно-правового регулювання ВСЗЯВО визначається конкретними закладами освіти і має охоплювати всі елементи зазначеної системи. Для кожного закладу вищої освіти важливим аспектом зазначеної процедури є необхідність визначитися з формою вираження правових норм та кількістю нормативних актів, через які будуть регулюватися окремі елементи внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти. При цьому необхідно провести попередній аналіз усіх нормативно-правових актів, які регулюють зазначене питання і мають вищу юридичну силу.

Вираження основних принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти. Нормативно-правове регулювання зазначеного елементу носить досить опосередкований характер і визначається ЗВО з урахуванням загальних підходів, викладених у законі «Про вищу освіту», Положенні про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (далі -

Положення), Стандартах та рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти.

Аналіз локальних нормативно-правових актів ЗВО демонструє певний мейнстрім у вирішенні цього питання – прийняття Положення про систему внутрішнього забезпечення якості в ЗВО. При цьому, зміст деяких положень свідчить про формальний підхід ЗВО до вирішення зазначеного питання в нагадує звіт про використання рекомендованих НАЗЯВО актів. Наприклад, зустрічається структура положень, яка дублює структуру Стандартів та рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, а саме викладається зміст критерію, викладеного в цьому документі і описуються процедури і заходи, які застосовуються в самому закладі вищої освіти. ЗВО, таким чином, ігнорує основне правило створення правових приписів - вони мають регулювати певну групу суспільних відносин, встановлювати правила поведінки для суб'єктів, які підпадають під їх дію і викладатися саме як правило конкретної поведінки в конкретній ситуації, а не носити інформативний характер стосовно відповідності конкретним стандартам.

У більшості локальних положень відсутні посилання на внутрішні нормативні документи, які більш детально регламентують загальні питання, викладені в них. Це призводить до невизначеності ситуації в правовому полі, до неможливості ефективного використання викладачами зазначених положень в своїй діяльності, до формалізації поглядів учасників освітнього процесу на якість освіти в конкретному ЗВО.

Процедура моніторингу та перегляду діючих у ЗВО освітніх програм. Нормативно-правове регулювання зазначеного елемента ВСЗЯВО відбувається на рівні освітніх законів та Положення НАЗЯВО. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти приділяє досить суттєву увагу питанням моніторингу та перегляду освітніх програм. Так, критерій 8 зазначеного нормативного акту зобов'язує заклади вищої освіти враховувати в своїх локальних положеннях вимоги стосовно участі здобувачів освіти, роботодавців та інших зацікавлених стейкхолдерів у процесі перегляду освітніх програм. Додатковим елементом зобов'язання є врахування пропозицій органів акредитації в процесі внесення змін до освітньої програми.

Неоднозначною є позиція деяких ЗВО щодо процес моніторингу освітніх програм. У деяких закладах вищої освіти окремо приймаються локальні нормативно-правові акти, які регулюють процес моніторингу якості освіти і додатково НПА, які регулюють процес моніторингу освітніх програм. Це ускладнює процес реалізації таких нормативних приписів.

Моніторинг якості освіти – це по суті система роботи з інформаційними, науковими та іншими ресурсами, яка направлена на вдосконалення системи управління якістю освіти і дозволяє контролювати стан розвитку об'єкта в реальному часі та розробляти довгострокові прогнози його розвитку в майбутньому. При розробці нормативно-правових актів для впливу на зазначений елемент ВСЗЯВО необхідно акцентувати увагу на відповідальних за процес обробки інформаційних джерел особах, зазначити перелік технологій та методик, які будуть використовуватися в процесі моніторингу, обов'язково зазначити процедуру оприлюднення отриманих результатів, порядок надання пропозицій та висновків стосовно їх покращення.

Доцільно в зазначеній ситуації буде створити єдиний локальний нормативно-правовий акт, в рамках якого були б викладені всі вимоги стосовно процедур створення, узгодження, затвердження, моніторингу та перегляду освітніх програм.

Щорічне оцінювання учасників освітнього процесу ЗВО та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на офіційному веб-сайті ЗВО, на інформаційних стендах та в будь-який інший спосіб. Зазначений елемент внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти є найбільш неоднозначним з точки зору правової регламентації. Категорія оцінювання здобувачів вищої освіти є багатокомпонентною і включає в себе різного рівня контрольні заходи, які мають місце в процесі опанування освітньої програми. До таких заходів відноситься поточний та підсумковий контроль в рамках кожного освітнього компонента освітньо-професійної чи освітньо-наукової програми, який, як правило, носить семестровий характер та атестація здобувачів вищої освіти, яка проводиться за результатами завершення навчання в рамках освітньої програми. У законі згадується термін «щорічне оцінювання», яке необхідно оприлюднити. Тобто чітких критеріїв, яке саме оцінювання ЗВО зобов'язаний оприлюднювати в законі не зазначено.

Аналіз локальних нормативно-правових актів у сфері регулювання внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти, дозволяє зробити висновок, що ЗВО намагаються висвітлити всі питання оцінювання здобувачів вищої освіти в рамках загальних положень у сфері регулювання якості освіти, забезпечуючи оприлюднення щорічних рейтингів навчальних досягнень студентів на своїх сайтах.

Ситуація з щорічним оцінюванням викладачів є більш чітко визначеною і регулюється через прийняття Положень про критерії та процедури оцінювання якості навчальної, методичної, наукової та організаційної роботи педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників.

Забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників. Підвищення кваліфікації викладачів закладів вищої освіти є обов'язковою процедурою як для закладу освіти, так і для працівника. Нормативно-правове регулювання зазначеного питання відбувається на підставі Постанови КМУ від 21.08.2019 року, № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників». Додаткові нормативні документи, які мають бути прийняті закладом вищої освіти – це план підвищення кваліфікації по закладу освіти в цілому та вирішення питання щодо можливості фінансування підвищення кваліфікації конкретними викладачами. Так як викладача має право самостійно вирішувати, через які заклади та в якій формі він буде проходити підвищення кваліфікації, керівництво ЗВО не має право відмовити у фінансуванні. Основна вимога до процедури підвищення кваліфікації – відповідність програми підвищення кваліфікації, обраної науково-педагогічним працівником, компетентностям та результатам навчання, які мають бути сформовані у здобувачів освіти, викладеним в ЗУ «Про освіту» і постанові КМУ про підвищення кваліфікації. Загальна тривалість підвищення кваліфікації – не менше 150 год на 5 років, тобто ЗВО зобов'язаний в межах свого кошторису оплатити викладачеві 150 годин різноманітних форм удосконалення власної професійної кваліфікації.

Додаткового регулювання на локальному рівні зазначене питання не потребує. Усі процедури стосовно підвищення кваліфікації викладачами ЗВО приймаються на підставі актів реалізації повноважень органами управління закладів вищої освіти.

Забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, зокрема самостійної роботи студентів, за кожною освітньою програмою. Єдиного нормативно-правового акту, в якому були б охоплені всі складові зазначеного елементу внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти, не існує. Нормативно-правове регулювання носить комплексний характер і включає як загальні підходи, викладені в освітніх законах, так і підзаконних нормативно-правових актах. Вимоги до матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу детально регламентовані в Постанові КМУ «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності». Питання ресурсного забезпечення в загальних рисах врегульовано в локальних нормативно-правових актах, які стосуються якості освіти. Деякі ЗВО питання матеріально-технічного забезпечення оформлюють в окремі документи інформативного характеру. Питання застосування інформаційних ресурсів деякої мірою вирішено в Положеннях про наукову бібліотеку.

Окремої уваги потребує питання застосування інформаційних ресурсів для самостійної роботи студентів. Більшість закладів вищої освіти використовують платформу Moodle, порядок експлуатації якої оформлюється через прийняття локальних положень. Деякі заклади вищої освіти питання використання інформаційних ресурсів для самостійної роботи студентів вирішують у рамках загальних положень щодо організації освітнього процесу або в окремих положеннях про організацію самостійної роботи студентів.

Деякі питання використання інформаційних ресурсів стосуються специфічних аспектів, наприклад, використання технічних засобів перевірки письмових, як правило кваліфікаційних робіт, на антиплагіат. Зазначені нюанси регулюються локальними нормативно-правовими актами, які прийняті в рамках зазначеної специфічної групи відносин (наприклад, Положення про академічну доброчесність чи Положення про перевірку письмових робіт здобувачів освіти на унікальність).

Забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти, у тому числі створення і забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату. Питання регламентації принципу академічної доброчесності на

сьогоднішній день досить детально проаналізовані. Основна проблема, яка виникає в процесі імплементації положень освітніх законів в локальні нормативно-правові акти, полягає у відсутності чіткої прив'язки того чи іншого типу академічної відповідальності до конкретного типу порушення принципу академічної доброчесності. Правові підходи, викладені в законі «Про освіту» до конструкції практичної реалізації академічної доброчесності, передбачають, що саме заклади вищої освіти через призму прийняття локальних актів будуть чітко розписувати, за який вид порушення академічної доброчесності буде

застосовуватися конкретний вид покарання. На практиці, на жаль, виникли проблеми і більшість положень про академічну доброчесність лише відтворюють положення законів, не уточнюючи конкретні підходи до застосування академічної відповідальності. Серед конкретних типів можна виділити Положення про академічну доброчесність, Кодекси честі, Етичні кодекси, Положення про порядок перевірки письмових робіт здобувачів вищої освіти на унікальність, Положення про виявлення та протидію академічному плагіату.

Основні підходи до нормативно-правового регулювання зазначеного питання можна відобразити в таблиці.

Таблиця 1.

Елементи нормативно-правового регулювання внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти

№	Елемент внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти	Загальні нормативно-правові акти	Конкретні типи локальних нормативно-правових актів у ЗВО
1	<i>Вираження через правові приписи основних принципів та процедур ЗЯВО</i>	Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Положення про акредитацію освітніх програм, за якими відбувається підготовка здобувачів освіти, Стандарти та рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти	<i>Положення про забезпечення якості, Положення про внутрішню систему забезпечення якості</i>
2	<i>Наявність локальних положень, які визначають процедуру моніторингу та перегляду діючих в ЗВО освітньо-професійних та освітньо-наукових програм</i>		<i>Положення про освітню програму, Положення про організацію освітнього процесу, Положення про моніторинг та перегляд освітніх програм</i>
3	<i>Забезпечення прозорої процедури щорічного оцінювання учасників освітнього процесу та наявність інформаційних ресурсів для оприлюднення зазначених результатів</i>		<i>Положення про оцінювання знань студентів, Положення про критерії, правила і процедури оцінювання роботи викладачів, Положення про успішність здобувачів вищої освіти, Положення про групу контролю за якістю освіти</i>
4	<i>Створення належних умов для підвищення кваліфікації науково-педагогічними та педагогічними працівниками</i>		<i>Положення про підвищення кваліфікації, педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників, Положення про стажування та підвищення кваліфікації викладачів</i>
5	<i>Забезпечення ресурсної бази для ефективної організації освітнього процесу за всіма освітньо-професійними та освітньо-науковими програмами</i>		<i>Статут, Положення про структурні підрозділи ЗВО, Положення про забезпечення якості, Положення про внутрішню систему забезпечення якості, Положення про порядок застосування платформи Moodle в освітньому процесі, Положення про організацію самостійної роботи</i>
6	<i>Необхідність впровадження в систему управління освітнім процесом ефективних інформаційних систем</i>		<i>Накази ректора, Положення про центр управління якістю освіти, Положення про групу забезпечення якістю освітою</i>
7	<i>Дотримання вимог законодавства про публічність інформації, а саме про освітні програми, ступені вищої освіти та відповідні кваліфікації</i>		<i>Положення про функціонування сайту ЗВО</i>
8	<i>Створення єдиної системи реалізації принципу академічної доброчесності та запобігання і протидії академічному плагіату</i>		<i>Положення про академічну доброчесність, Положення про протидію академічному плагіату, Етичний кодекс, Кодекс доброчесності, Положення про порядок перевірки письмових робіт здобувачів освіти на унікальність</i>

На підставі викладеного можна зробити такі **висновки**:

1. Нормативно-правове регулювання внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти відбувається через низку освітніх законів, таких як ЗУ «Про освіту», ЗУ «Про вищу освіту», за допомогою підзаконних нормативно-правових актів – Положення про акредитацію освітніх програм, за якими відбувається підготовка здобувачів вищої освіти, Постанови КМУ «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності», локальних нормативно-правових актів закладів вищої освіти.

2. У системі нормативно-правового регулювання ВСЗЯВО наявна прогалина – Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти не прийнято нормативно-

правовий акт, який би формував вимоги до системи забезпечення якості вищої освіти, що прямо передбачено в ст.16 Закону України «Про вищу освіту».

3. Система локальних нормативно-правових актів, за допомогою яких деталізуються нормативні приписи у сфері регулювання ВСЗЯВО, потребує більш професійного підходу з боку ЗВО, наявни неузгодженості між різними локальними НПА, має місце надмірне регулювання одного і того ж питання за допомогою великої кількості НПА.

Перспективи подальших досліджень.

До перспективних напрямків дослідження вказаної проблематики можна віднести дослідження змістовної складової окремих елементів внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Анненкова І. Критерії і показники якості освіти у ЗВО / І. Анненкова // Наука і Освіта. – 2011. – № 8. – С. 4–8.

2. Десять принципів академічної доброчесності. Центр академічної доброчесності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://konogonka.com/archives/2148>. (02.09.2021 р.).

3. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2019 р. № 800 // Офіційний вісник України. – 2019. – № 69. – стор. 189, стаття 2431.

4. Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 р. № 977 // Офіційний вісник України. – 2019. – № 65. – С. 93, стаття 2245.

5. Положення про систему внутрішнього забезпечення якості в УПА від 03.09.2015, № 321 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://drive.google.com/file/d/1aAqvsr4GCRpH85WIha6sRqcbuGFvtLko/view>. (02.09.2021 р.)

6. Положення про організацію освітнього процесу в Національному фармацевтичному університеті від 25.02.2019 р. № 91-01 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/pola1.1-38-018_polozhennja-pro-organizaciju-osvitnogo-procesu-u-nfau-red.-03-2021.pdf (01.09.2021 р.)

7. Положення про організацію освітнього процесу УПА: від 03.09.2015 р. № 321 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/185cCxYl_AXdlSq_HgPAGedv7U2aWfru3/view (05.09.2021 р.)

8. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37-38. – Ст. 2004.9. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-

VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 38-39. – Ст. 380.

10. Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1187 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 7. – Ст. 345.

11. Рудик В. До проблеми правового регулювання відповідальності за порушення академічної доброчесності / В. Рудик, О. Хименко // Актуальні проблеми юридичної науки та практики. – 2017. – № 1 (3). – С. 7–12.

12. Стандарти та рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3r7gMBv> (10.09.2021 р.)

13. Якість вищої освіти: теорія і практика: навчально-методичний посібник / за наук. ред. А. Василюк, М. Дей; кол. авторів: А. Василюк, М. Дей, В. Базелюк [та ін.]; НАПН України, Університет менеджменту освіти. – Київ; Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2019. – 176 с.

References:

1. Annenkova, I 2011, 'Kriterii i pokaznikiyakostiosviti u ZVO' [Criteria and indicators of quality of education in HEI], *Nauka i Osvita*, no. 8, pp. 4-8.

2. Tsentr akademichnoi dobrochesnosti 2017, *Desiat pryntsyviv akademichnoi dobrochesnosti* [Ten principles of academic integrity], viewed 02 September 2021, <<https://konogonka.com/archives/2148>>.

3. Kabinet Ministriv Ukrainy 2019, 'Deiaki pytannia pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh i naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv: Postanova vid 21.06.2019 roku no. 800' [Some issues of professional development of pedagogical and scientific-pedagogical workers: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of June 21, 2019 № 800], *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, no. 69, pp. 189, art. 2431.

4. Ministerstva osvity i nauky Ukrainy 2019, 'Pro zatverdzhennia Polozhennia pro akredytatsiiu osvity proqram, za yakymy zdiisnuetsia pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi osvity: Nakaz vid 11.07.2019 roku no. 977' [On approval of the Regulations on accreditation of educational programs, which provide training for applicants for higher education: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 11.07.2019 № 977], *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, no. 65, pp. 93, art. 2245.

5. Ukrainska inzhenerno-pedahohichna akademiia 2015, *Polozhennia pro systemu vnutrishnoho zabezpechennia yakosti v Ukrainiskii inzhenerno-pedahohichnii akademii vid 03.09.2015 no. 321*, [Regulations on the system of internal quality assurance in UIPA dated 03.09.2015, № 321] viewed 02 September 2021, <<https://drive.google.com/file/d/1aAqvrs4GCRpH85Wlha6sRqcbuGFvtLko/view>>.

6. Polozhennia pro orhanizatsiiu osvitnoho protsesu v Natsionalnomu farmatsevtichnomu universyteti vid 25.02.2019 roku no. 91-01, viewed 01 September 2021, [Regulations on the organization of the educational process at the National University of Pharmacy dated 25.02.2019 № 91-01] <https://nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/pol-a1.1-38-018_polozhennja-pro-organizaciju-osvitnogo-procesu-u-nfau-red.-03-2021.pdf>.

7. Ukrainska inzhenerno-pedahohichna akademiia 2015, *Polozhennia pro orhanizatsiiu osvitnoho protsesu Ukrainiskoi inzhenerno-pedahohichnoi akademii vid 03.09.2015 roku no. 321*, [Regulations on the organization of the educational process of UIPA: from 03.09.2015 № 321] viewed 05 September 2021, <<https://drive.google.com/file/d/0B-9AhcZpgmCIT1RtMS16QmliUG8/view>>.

8. Verkhovna Rada Ukrainy 2014, 'Zakon Ukrainy Pro vyshchu osvitu vid 01.07.2014 no. 1556-18' [Law of Ukraine of 01.07.2014 № 1556-VII], *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, no. 37-38, art. 2004.

9. Prezydent Ukrainy 2017, *Zakon Ukrainy Pro osvitu vid 05.09.2017 no. 2145-VIII*, [About education: Law of Ukraine of 05.09.2017 № 2145-VIII] *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, no. 38-39, art. 380.

10. Kabinet Ministriv Ukrainy 2015, 'Pro zatverdzhennia Litsenziinykh umov provadzhennia osvitnoi diialnosti zakladivo osvity: Postanova vid 30.12.2015 roku no. 1187' [On approval of the License conditions for educational activities of educational institutions: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 30.12.2015 № 1187], *Ofitsiynij visnyk Ukrainy*, no. 7, art. 345.

11. Rudyk, V & Khymenko, O 2017, 'Do problemy pravovoho rehuliuвання vidpovidalnosti zaporushennia akademichnoi dobrochesnosti' [To the problem of legal regulation of liability for violation of academic integrity], *Aktualni problemy yurydychnoi nauky ta praktyky* [Current issues of legal science and practice], no. 1 (3), pp. 7-12.

12. Standarty ta rekomendatsii shchodo zabezpechennia ayakosti v Yevropeiskomu prostori vyshchoi osvity 2019 [Standards and recommendations for quality assurance in the European Higher Education Area], viewed 10 September 2021, <<https://bit.ly/3r7gMBv>>.

13. Vasyliuk, A, Dei, M & Bazeliuk, V 2019, *Yakist vyshchoi osvity: teoriia i praktyka*, [The quality of higher education] *Universytet menedzhmentu osvity*, Vydavets PP Lysenko MM, Kyiv, Nizhyn.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2021 р.